

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin Moșincă
 Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Clo.
 Editura Tipo MC, Oradea - 2020

Cartea Mea e și a Ta!

ISSN 2734-6889
ISSN-L 2734 -6889

Despre bolșevism și bolșevici

Prof. Dr. Alin SPÂNU¹

Bolșevismul instaurat la Budapesta în martie 1919 a fost un focar de instabilitate în regiune, statele vecine fiind atacate militar de două ori, la care s-au adăugat numeroase acțiuni viguroase de spionaj, sabotaj și propagandă. Campania armatei române în Ungaria a avut două componente: prima, în perioada 16 aprilie – 1 mai 1919, când trupele române au fost atacate și au reacționat înaintând până la Tisa și a doua, din 20 iulie până la 3-4 august 1919 când armata română a contraatacat ofensiva Armatei Roșii ungare, a cucerit Budapesta și a ajuns la granița cu Austria. Ocuparea Budapestei și a unei mari părți din teritoriul ungar a permis relansarea unei situații interne tensionate și speranța unui viitor prolific ambelor state. Românii au sprijinit gruparea contrarevoluționară creată la Szeged, transformată apoi într-un guvern, în care amiralul Miklos Horthy a deținut ministerul de Război. Ulterior, acesta a preluat cabinetul și la 16 noiembrie 1919 a intrat în Budapesta. O dată ajuns la putere, noul lider nu a schimbat prea multe în politica externă față de predecesori. Proaspăt instalat ca lider Horthy nu s-a sfiit să declare: „Inamicul numărul unu al Ungariei este România, pentru că cele mai mari pretenții teritoriale sunt împotriva ei și pentru că este cea mai puternică dintre statele vecine. De aceea, principalul țel al politicii noastre externe este rezolvarea problemelor cu România, prin recurgerea la arme”.

Pe fondul unei stări tensionate între armata română și locuitorii maghiari din arcul intracarpatic, fiecare element informal era luat în calcul și verificat cât mai aprofundat. O atenție deosebită era acordată armelor și munițiilor, întrucât acestea induceau o stare de securitate volatilă ce putea degenera spre acțiuni violente în spatele trupelor române. Bătălia pentru informații a fost dură, departe de linia frontului, cu succese (când se obțineau date) și eșecuri (când agenții erau prinși și executați). Viața agenților secreți poate fi scurtă sau lungă, în funcție de inteligența personală, psihic

¹ Alin Sănu, *Informații, propagandă și contraspionaj în Transilvania, Ungaria și Banat (1918-1920)*, Editura Militară, București, 2020, (fragment, p. 25-29)

puternic și noroc în destin. În multe cazuri a lipsit un element care a dus la capturarea agentului. Unii au ajuns în închisori, alții au fost condamnați la moarte, o categorie aparte a acceptat să lucreze pentru cei care i-au prins, devenind agenți dubli. De unii a scris presa (dacă au fost executați sau condamnați), alții (norocoși) au trăit destul ca să-și scrie memoriile, iar foarte mulți au fost înghițiți de... arhive. Acolo au rămas zeci sau sute de ani până când vreun cercetător zelos sau altul norocos au găsit hârtii îngălbenite în dosare pline de praf și le-au adus la lumină.

În mișcarea bolșevică ungară au fost cooptați și români, unii din convingere, alții cu gândul la o viață mai bună. Toți au fost îndrumați să acționeze informativ contra diplomaților români din Ungaria sau în Transilvania, unde trebuiau să creeze o stare de spirit favorabilă unei acțiuni antiromânești a minorității maghiare. Împotriva acestor acțiuni au acționat structurile informative/contrainformative românești: Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale (DPSG) și Secția Informații din Marele Stat Major. Imediat după 1 Decembrie 1918 DPSG a extins în noile teritorii alipite structurile existente în vechiul regat: oficii de poliție în orașe, câte o brigadă de siguranță în fiecare județ și un subinspectorat general de siguranță regional, care să coordoneze acțiunile brigăzilor din subordine. Încadrarea acestora a fost făcută atât cu personal local, calificat și profesionist, cât și cu funcționari din alte regiuni, detașați aici. Cel care a gestionat acțiunile informative/contrainformative în arealul transilvan a fost Eugen Bianu², un profesionist de marcă, un om potrivit la locul potrivit. Acesta a intuit pericolul bolșevic ungar pentru România și l-a contracarat prin mijloacele și metodele cele mai performante. Prima măsură a fost ca Brigada de Siguranță Cluj să trimită un agent care să se infiltreze în conducerea mișcării bolșevice de la Budapesta. Agentul a reușit să adere, să convingă de atașamentul față de cauză și chiar să fie ales casier al mișcării comuniste. Prin natura funcției acesta a intrat în posesia unor informații extrem de interesante. Între altele a descoperit care erau românii afiliați mișcării comuniste ungare, în număr de aproape 30. Aceștia erau: dr. Gheorghe Alexică (intrat în partid la 1 ianuarie 1919), Gheorghe Toth (idem), Gheorghe Ionescu (idem), Tudor Suci (din 1 februarie 1919), Ignat Vuc (idem), Ilie Israilă (idem), Gheorghe Frumos (idem), Augustin Mureșan (idem), Iosef Baron (idem), Florica Ionescu (idem), Ștefan Sturdza (idem), Dumitru Jianu (idem), Ștefan Boitor (idem), Florica Copisudean (idem), Vasile Dobrescu (1 ianuarie 1919), Aurel Stroe (idem), Victor Munteanu (idem), Iosef Ban (idem), Alexandru Szekely (idem), Andrei Alexandru (idem), Crețulescu (idem), Avramescu (idem), Gheorghe Ivan (idem), Gheorghe Borui (idem), Elena Voina (idem), Ferdinand Hinț (idem), Iosef Siliesanu (idem), Ștefan Karabos (idem) și Ana Ștefan (idem). Dintre aceștia Florica Ionescu și Florica Copisudean au fost trimise să penetreze mediile legației române. În opinia agentului român, Ionescu „s-a vârat ca scriitoare la ambasada română din Budapesta, unde trădează toate secretele inamicilor noștri”³, în timp ce

² Dr. Eugen Bianu (n. 1888, Făget-Făgăraș – m. 1950, New York), doctor în drept, a urcat toate treptele carierei de funcționar de poliție începând din 1918; a fost un apropiat al regelui Carol al II-lea (1930-1940), în timpul căruia a fost subdirector general (1930-1938) și director general al Direcției Generale a Poliției (1938-1940). A rămas în continuare în funcția de subdirector general (1940-1947), însă s-a ocupat strict de Casa Regală. Apropiat al Palatului Regal, în ianuarie 1948 a părăsit țara împreună cu regele Mihai, după abdicarea acestuia. Mai multe detalii despre cariera sa la Mihai Pelin, *Un veac de spionaj, contraspionaj și poliție politică*, Editura Elion, București, 2003, p. 49-50; Ion Suceavă, *Un om pentru istoria Poliției: Dr. Eugen Bianu*, București, 2009.

³ ANIC, *Colecția 50*, dosar 520, f. 14.

Copisudean a devenit amanta secretarului ambasadei române. Liderii românilor erau Crețulescu și Avramescu, iar o parte dintre ei (Toth, Frumos, Baron, Jianu, Boitor, Munteanu, Szekely, Ivan și Karabos) au fost trimiși în România pentru „a face propagandă între țărani români și în armată”⁴. Alți doi români, Ștregaru și Sava, au făcut parte din comitet, însă acum aveau sarcini propagandistice în Banat, Crețulescu la Oradea Mare, Avramescu la Békéscsaba ș.a.m.d. Unii se străduiau să obțină legitimații de călătorie pentru a veni în România în mod oficial, iar un alt plan prevedea să se îmbrace în uniforme militare române și să se declare prizonieri reveniți din Germania.

O altă informație interesantă se referă la Cristian Racovski⁵, care ar fi fost la Oradea, apoi a ajuns la Budapesta și se îndrepta spre Kiev. Acesta, cu ajutorul guvernului ungar ar fi recrutat 8.000 de foști prizonieri austro-ungari în Rusia, înarmați cu puști-mitraliere și tunuri. Bolșevicii ruși îl așteptau la granița Basarabiei, iar alți 15.000 de militari urmau să fie concentrați tot acolo. Planul prevedea ca unii dintre bolșevicii ruși să fie aduși în Ungaria de unde, împreună cu trupele maghiare, „să atace dinspre nord-est armata regală română”⁶. La data respectivă trupele maghiare se concentrau în localitățile Berettyóújfalu, Debrețin și Sătmar. După primirea și analiza raportului de la Budapesta, Brigada de Siguranță Cluj a solicitat Consiliului Dirigent o sumă mai mare de bani „pentru a putea plăti curierii noștri care fac serviciul cu pericolul vieții în interesul cauzei obștești”⁷. De asemenea, agentul Bălan, care activa ca locotenent în Regimentul 34 Infanterie, „a primit ordinul de a pleca peste linia demarcațională și a se înrola în armata republicană ungurească”⁸, în scop de a identifica forța militară și intențiile față de România. Raportul Brigăzii de Siguranță Cluj a fost însușit de Eugen Bianu, care a susținut în raportul său către ministrul de Interne cererea de suplimentare de fonduri, dar și ca informațiile militare obținute de agenții săi să fie transmise comandamentelor militare interesate.

Încă de la începutul anului 1919, pentru a afla date cât mai reale despre apărarea ungară aflată în Pasul Ciucea (sau Craiului), Divizia 6 Infanterie a trimis în recunoaștere „români de încredere”⁹. Pe de altă parte, frații Florian și Crăciun Banciu din Cățălul-Unguresc/Meseșenii de Jos (6 km est Crasna) au trecut în liniile române în februarie 1919 „pentru a face spionaj”¹⁰ în favoarea ungarilor. Au fost prinși și, la interogatoriu, au acceptat să facă declarații complete despre expeditorii lor. Spre finalul lunii

⁴ *Ibidem*.

⁵ Cristian Racovski (n. 13 august 1873, Kotel-Bulgaria – d. 11 septembrie 1941, URSS) membru al Comitetului Executiv al Partidului Social-Democrat din România (1903). A fost expulzat din România timp de 5 ani (1907-1912), după care a revenit și a fost arestat din cauza acțiunilor politice, în august 1916. A fost eliberat de socialiștii din Iași, susținuți de trupele ruse aflate în zonă. Până în 1923 a fost președintele Consiliului Comisarilor Poporului din Ucraina, apoi reprezentantul diplomatic al URSS la Londra (1923-1925) și Paris (1925-1927), după care a revenit la Moscova, fiind însă trimis în exil. A fost arestat la 27 ianuarie 1937, în cadrul unor ample epurări staliniste, judecat în martie 1938 și condamnat la 20 de ani închisoare. Pe larg despre viața și activitatea sa în: *Cristian Racovski – Scrieri social-politice (1900-1916)*, ediție îngrijită de I. Iacoș, București, Editura Politică, 1977; Stelian Tănase, *Racovski. Dosar secret.*, Editura Polirom, Iași, 2008.

⁶ ANIC, *Colecția 50*, dosar 520, f. 14.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Horia Dumitrescu, Marian Moșneagu, Cornel Țucă, *Divizia a VI-a Infanterie. Jurnal de operațiuni, vol. II (28 octombrie 1918 – 31 decembrie 1923)*, Editura Pallas, Focșani, 2018, p. 38.

¹⁰ *Ibidem*, p. 79.

Divizia 7 Infanterie raportează că locotenentul Păușeanu (originar din Transilvania), agent al Marelui Cartier General trimis în adâncimea teritoriului inamic a fost împușcat „fiind recunoscut de un soldat ungur pe care îl avusese sub comandă”¹¹. La 6 martie 1919 Biroul Informații al Diviziei 6 Infanterie află că ungurii au trimis în liniile române doi spioni, marinari, „care vorbesc perfect românește, sunt înalți, rași de mustăți, negricioși la față și au legitimații de foști prizonieri cehoslovaci”¹². Dar, în antiteză, un ofițer de informații român trimis la Debrețin a fost identificat și executat. Alți doi ofițeri români din Divizia 2 Vânători, plecați la 15 februarie 1919 în cercetare pe traseul Viclău (?) – Békéscsaba - Gyomaendrőd – Szeged – Arad – Zam „nu s-au mai întors până în prezent”¹³ fiind considerați dispăruți în misiune. În gara Zam este reținută o femeie – soția lui Gabor Pal (*sic!*) –, la 10 martie 1919. Ea a venit de la Arad încă din 6 martie 1919 și se arăta insistentă în obținerea de date despre armata română. La interogatoriu oferă informații extrem de clare despre unitățile ungare din zona Soborșin/Săvârșin, echipamentele primite în ultima perioadă, infrastructura militară ș.a. Umore involuntar al epocii reiese din încheiere: „Numita individă a fost arestată și se cercetează, fiind bănuită de spionaj, cu toate că se oferă a face acest serviciu pentru armata română”¹⁴.

¹¹ Viorel Ciubotă, Gheorghe Nicolescu, Cornel Țucă (editori), *Jurnal de operațiuni al Comandamentului Trupelor din Transilvania (1918-1921)*, vol. 1, Editura Muzeului Sătmărean, Satu-Mare, 1998, p. 61.

¹² *Ibidem*, p. 70.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*, p. 75.